

Katsaus THL:n toimintaan rahapelihaittojen vähentämiseksi
2016–2017

RAHAPELIHAITAT HALTUUN

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

www.thl.fi/pelihaitat

Rahapelien luvatussa maassa

HAASTEENA HAITTOJEN EHKÄISY

Suomi on rahapelaamisen kärkimaita Euroopassa. Rahapelit näkyvät arjen ympäristöissä monin tavoin. Valtaosalla pelaajista rahapelaaminen on hallinnassa, mutta osalle liiallisesta pelaamisesta koituu eriasteisia taloudellisia, sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia. Rahapelihaitat koskettavat suoraan tai välillisesti satoja tuhansia suomalaisia. Haittoihin on mahdollista vaikuttaa vastuullisella rahapelipolitiikalla sekä muilla ehkäisevän ja korjaavan työn keinoilla.

Rahapelihaittojen ehkäisy ja vähentäminen on rahapelipolitiikan ja arpajaislainsäädännön kärki, jolle myös yksinoikeusjärjestelmämme oikeutus perustuu. Arpajaislakia vuonna 2016 uusittaessa rahapelipolitiikan perustaa vahvistettiin käsittämään rahapelihaittojen vähentämisen lisäksi niiden ehkäisy ja haittakäsittely laajennettiin sosiaalisista ja terveydellisistä myös taloudellisiin haittoihin.

Rahapelihaittoja tutkitaan ja seurataan ja niiden ehkäisyä sekä hoitoa kehitetään. Nämä lakisäätöiset tehtävät on määrätty arpajaislain pykälässä 52 sosiaali- ja terveysministeriölle, joka on osoittanut ne Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle vuodesta 2009 lähtien. Tämä julkaisu on päivitetty katsaus THL:n tekemään tai sen tuella tehtävään rahapelihaittatyöhön. Edellinen julkaistiin maaliskuussa 2016.

TUTKIMUKSESTA TIETOA TEKOJEN TUEKSI

Päätöksiä tehtäessä on tärkeää, että käytössä on mahdollisimman luotettavaa tietoa valintojen taustalle. Tämä toteamus pätee niin lainsäätäjään, palveluja järjestävään tahoon, hoitohenkilökuntaan kuin oman elämänsä suhteen valintoja tekevään. THL tutkii ja seuraa aktiivisesti rahapelaamiseen liittyviä ilmiöitä. Aiheeseen liittyviä artikkeleita ja katsauksia on julkaistu yli 70 vuosien 2012–2017 välisenä aikana.

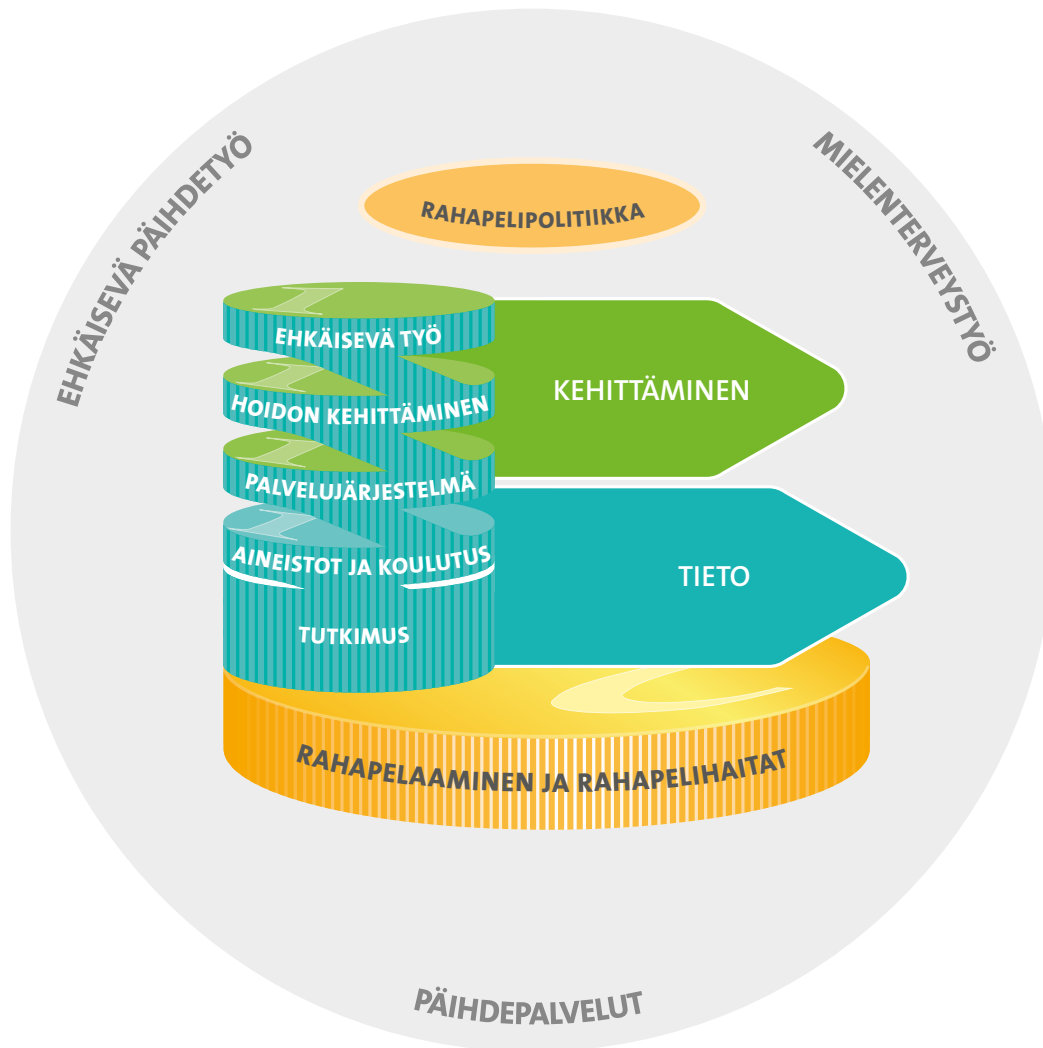
Osa tutkitusta tiedosta välittyy median kautta. Esimerkiksi tutkimustuloksiin rahapelaamisen erittäin vinosta kulutus-kasaumasta viitattiin lukuisissa yhteyksissä syksyllä 2017. Tieto välittyy myös osaamisen kehittämisen kokonaisuudessa, jossa teemoitetuille verkkokursseille on osallistunut vuodesta 2009 lähes 1 300 ammattilaista lähinnä sosiaali- ja terveydenhoitoalalta. Tapahtumien ja julkaisujen kautta jaetaan tietoa laajasti. Uusimpana julkaisuna mainittakoon viranomaisyhteistyönä laadittu Suomalaisen rahapelaamisen tilannekatsaus 2017.

KEHITTÄMISTYÖ PERUSTUU YHDESSÄ TEKEMISEEN

THL tukee rahapelihaittoja työssään kohtaavien osaamista ja kehittää sekä haittojen ehkäisyä että palvelujärjestelmää tiiviissä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Vuosien varrella on esimerkiksi tuotettu seitsemän tukiaineistoa, kaikki yhteistyössä asiantuntijajärjestöjen kanssa. Kosketus kenttään on olennaisen tärkeää, samoin kumppanuushankkeet. Palvelujen kehittämispuolella linkkiä käytännön työhön ovat vahvistaneet Helsingin Peliklinikka sekä erilaiset kehittämishankkeet, joiden ohjausryhmissä THL on useissa mukana.

TUTKIMUSYHTEISTYÖ VAHVISTUU

THL:llä on rahapelitutkimuksen osalta tutkimusyhteistyösopimukset Alkoholitutkimussäätiön ja Helsingin yliopiston kanssa. Vuodesta 2016 nämä kolme organisaatiota ovat tiivistäneet yhteistyötään. Tämä mahdollistaa aiempaa laajemman tutkimuskokonaisuuden rakentamisen ja vahvistaa tutkimusresurssien ja -aineistojen käyttöä.

Kuvio 1: Tutkimustieto THL:n rahapelihaittatyön perustana.

RAHAPELITUTKIMUS

TUTKIMUKSESTA YLEISESTI

Arpajaislakiin (§ 52, 21.12.2016/1286) on kirjattu rahapelaamisen aiheuttamien ongelmien seuranta- ja tutkimusvelvoite. Tutkimustoimintaa ohjaavat kansalliset tiedontarpeet. Tutkimuksella tuotetaan tietoa esimerkiksi suomalaisen rahapelipolitiikan ja yhteiskunnallisen päätöksenteon tueksi.

Tutkimustoiminnassa hyödynnetään kvantitatiivista ja kvalitatiivista tutkimusotetta sekä monitieteistä tutkimusyhteistyötä.

Sosiaali- ja terveysministeriö on määritellyt Arpajaislain mukaisen tutkimuksen sisältöalueet vuoteen 2019 saakka THL:n osalta seuraavasti:

- rahapelaamiseen liittyvien haittojen kansallisen tason tutkimus ja seuranta
- rahapeloiminnan sääntelyn ja rahapelijärjestelmässä tapahtuvien muutosten tutkimus ja seuranta
- rahapelihaittojen ehkäisyyn ja vähentämiseen liittyvien toimenpiteiden vaikutusten tutkimus ja seuranta paikallisessa, kansallisessa ja kansainvälisessä kehityksessä
- rahapeli riippuvuuden hoitokäytäntöjen ja menetelmien tutkimus

RAHAPELITUTKIMUKSEN TEEMOJA vuosina 2016–2017

RAHAPELAAMINEN JA RAHAPELIHAITAT

Suomalainen rahapelijärjestelmä uudistui tammikuussa 2017. *Rahapelikysely 2016 -pitkittäistutkimus* arvioi rahapelaamista, peliyhtiöiden markkinointia ja rahapelihaittoja ennen kolmen peliyhtiön yhdistymistä yhdeksi. Tutkimusaineistosta julkaistiin kaksi erillisraporttia. Tutkimuksen seurantavaihe toteutuu vuonna 2018.

Väestötutkimusaineistojen pohjalta tehdyissä jatkoanalyyseissa tutkittiin esimerkiksi rahapelihaittoja, rahapelikulutusta, rahapelaamisen asenteita sekä erilaisten rahapeliä pelaamisen yhteyttä rahapelihaittoihin.

Lisäksi analysoitiin muun muassa nuorten raha-automaattipelaamista ja subjektiivisesti koetun rahapeliongelman alue-eroja.

RAHAPELIPOLITIikka

Rahapelipolitiikkatutkimus kohdistui rahapelifuusioon, vastuullisuuteen, omistaja- ja ohjauspolitiikkaan sekä suomalaisen rahapelipolitiikan tarkasteluun laajemmin eurooppalaisissa raameissa. Lisäksi tutkittiin sääntelyn ja itsesääntelyn välistä suhdetta sekä tarkasteltiin haittanäkökulman asemaa rahapelipolitiikassa verrattuna alkoholi- ja tupakkapolitiikkaan.

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen toimeksiannosta tehtiin tutkija-yhteistyönä selvitys sääntelyyn perustuvista rahapelihaittojen ehkäisytavoista ja niiden soveltuvuudesta Suomen rahapelijärjestelmään. Selvityksessä esitetään kuusi politiikkatoimea jotka tutkija-työryhmä arvioi olevan tutkimusnäytön ja asiantuntijätiedon valossa tehokkaimpia keinoja rahapelihaittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi.

LÄHEIS- JA AMMATTILAISNÄKÖKULMA

Rahapeliongelma koskettaa usein myös pelaajan läheisiä. Rahapeliongelma koituvia haittoja tutkittiin läheisnäkökulmasta. Lisäksi tarkasteltiin sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten näkemyksiä rahapeliongelma- ja heidän valmiuksiaan tukea asiakasta, jolla on rahapeliongelma.

Tutustu julkaistuihin artikkeleihin ja katsauksiin osoitteessa:

www.thl.fi/tutkimusartikkelit

HOIDON KEHITTÄMINEN

Hoidon kehittämiseksi pyritään edistämään vaikuttaviksi todettujen hoitomuotojen, kuten kognitiivisen käyttäytymisterapian (KBT) ja motivoivan haastattelun, käyttöä Suomessa. Lisäksi on vuoden 2018 alusta käynnistetty tutkimus uudesta rahapeliriippuvuuden hoitomenetelmästä, jossa lääkkeellä pyritään hakemaan lisätehoa rahapeliriippuvuuden tavanomaiseen hoitoon. Menetelmiä ja työkaluja on kehitetty sekä varhaisvaiheen mini-interventioon että vakavaan rahapeliriippuvuuteen.

THL on useita vuosia testannut ja kehittänyt terapeutin tukemaa Peli poikki -verkkoterapiaa. Kahdeksan viikon hoito-ohjelma on tutkimuksin todettu vaikuttavaksi ja siihen on jatkuva jono. Peli poikki -verkkoterapia on siirtynyt pysyvästi osaksi Peluurin palvelupakettia vuoden 2017 alusta.

KBT-menetelmään perustuvan hoidon käyttöä on tuettu järjestämällä rahapeliasiakkaita hoitaville ammattilaisille syventävää koulutusta aiheesta ja asiakastyön työnohjausta. Samalla on tuettu THL:ssä suomennetun aineiston, ”Rahapeliriippuvuus hallintaan” käsikirja terapeutille ja työkirja asiakkaalle, käyttöä hoitotyössä.

PALVELUJEN KEHITTÄMISESSÄ ASIAKAS KESKIÖSSÄ

Asiakkaiden näkökulmasta rahapeliongelmiin liittyvät palvelut näyttäytyvät usein hajanaisena ja vaikeasti löydettävänä. Kehittämisyhteistyöllä eri toimijoiden kanssa on tavoiteltu palvelujen tasavertaisen saatavuuden, laadun ja oikea-aikaisuuden parantamista. Valtakunnallisesti palveluihin liittyvässä kehittämistyössä on pyritty vastaamaan Sote-uudistuksen tiedontarpeisiin.

Peliklinikka rahapeliongelmiin liittyvän tuen, osaamisen ja hoidon toteuttaja ja kehittäjä. Peliklinikasta Helsingissä on kehittynyt vahva alueellinen ja valtakunnallinen rahapeliongelmiin liittyvän osaamisen keskittymä. Peliklinikka on kumppanuushanke, jossa THL on yksi kumppaneista. Peliklinikalle on koottu saman katon alle järjestöjen ja kuntien tarjoamia palveluja sekä niiden kehittämistä ja tutkimusta. Peliklinikalla toimii valtakunnallinen Peluuri ja sen yhtenä palveluna verkkopohjainen Peli poikki -ohjelma, matalan kynnyksen info- ja tukipiste Tiltti sekä Helsingin ja Vantaan avohoidon työntekijät. Peliklinikan kanssa yhteistyössä on kehitetty palveluprosesseja, kirjaamiskäytäntöjä ja menetelmiä.

Hyvät käytännöt ja toimintamallit. Rahapeliongelmissa auttamiseen nykyistä aikaisemmassa vaiheessa on kehitetty puheeksiotamisen, tunnistamisen ja lyhytohjauksen mallia ja siihen liittyvää koulutusta yhteistyössä Ehyt ry:n, Peliklinikan, Vantaan ja Helsingin kaupungin työntekijöiden kanssa. Yhteistyötä on tehty myös Verson Neljän tuulen -hankkeen kanssa rahapelaamisen integroimiseksi osaksi mielenterveys-, päihde- ja väkivaltatyötä. Lisäksi on käynnistetty yhteistyössä Sosped säätiön kanssa hanke rahapeliongelmiä kokeneiden ja heidän läheistensä osallisuutta palvelujen kehittämiseen edistävien toimintatapojen tuottamiseksi.

Tietoa palvelujen arvioinnin ja kehittämisen tueksi. Sote-uudistuksessa vastuu rahapeliongelmiä hoidon järjestämisestä siirtyy kunnilta maakunnille. Hoidon järjestämisen, toteuttamisen ja kehittämisen tulee perustua oikeaan tietoon asiakkaiden tarpeista ja palvelujen kyvystä vastata näihin tarpeisiin. Työ rahapelaamiseen liittyvien maakunnallisten indikaattoreiden kehittämiseksi on käynnistynyt.

RAHAPELIHAITTOIHIN YHTEINEN OTE

Vuoden 2017 aikana tehtiin STM:n toimeksiannosta ja THL:n koordinoimana suunnitelma rahapelihaittojen ehkäisyn ja korjaavan työn järjestämiseksi Suomessa. Laajapohjaisessa yhteistyössä laaditussa suunnitelmassa esitetään tehtäväksi valtioneuvoston periaatepäätös rahapelipolitiikasta ja siihen liittyvä toimeenpano-ohjelma vastuutahoineen ja resurssineen. Arpajaislain 52 pykälän tulisi mahdollistaa pitkäjänteinen laajapohjainen kehittämistyö.

Tuki- ja hoitopalvelujen kehittämiseksi ja osaamisen vahvistamiseksi esitetään perustettavaksi valtakunnallinen Pelihaittakeskus, joka kokoaisi yhteen pääosin jo olemassa olevia toimintoja. Haittojen ehkäisyn vahvistamiseksi nimettäisiin rahapelihaittojen ehkäisyn yhteistyöryhmä mm. kansalaisviestintään.

PAIKALLISTOIMINNAN KEHYS EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä selkeytti rahapelihaittojen ehkäisyn työnjakoa eri toimijoiden välillä. Laki korostaa näyttöön perustuvien toimintamallien käyttöä ja laajaa alueellista yhteistyötä. Lain toimeenpanoa tukemaan tuotettiin Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma (STM 2015), jossa määriteltiin myös rahapelihaittojen ehkäisyn toteuttamisen ja kehittämisen painopisteet.

THL on osallistunut toimintaohjelman toteutukseen rahapelihaittojen ehkäisyn osalta:

- yhteistyö kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteiden varmistamiseksi
- materiaalien tuottaminen haittaviestintään
- työvälineiden ja mallin kehittäminen riskipelaamisen ja haittojen tunnistamiseen ja lyhytohjaukseen
- rahapelihaittojen ehkäisyn integrointi Pakka toimintamalliin ja sitä tukevien koulutusten ja työvälineiden tuottaminen
- lähiyhteisöihin sopivien materiaalien tuottaminen työn tueksi ja
- henkilöstön osaamista tukevien koulutusten tuottaminen ja järjestäminen

Rahapelihaittojen ehkäisyssä yhteistyötä on tehty muun muassa järjestöjen, kuntien, elinkeinon, aluehallintovirastojen ja sosiaalialan osaamiskeskusten kanssa.

RAHAPELI- POLITIikka

Laadukas, objektiivinen tieto on keskeisessä asemassa rahapelipoliittisessa keskustelussa ja päätöksenteossa. THL:n toteuttamasta Suomalaisten rahapelaaminen -väestökyselyistä saadaan joka neljäs vuosi tilannekuva rahapelaamisen ja rahapeliongelman yleisyydestä sekä rahapelaamiseen liittyvistä asenteista. Aikaväli on riittävä väestötasoisten muutosten seuraamiseen. Tilanteen seurannassa hyödynnetään myös muita kyselyaineistoja ja tehdään täydentävää tutkimusta. Esiintyvyytutkimusten lisäksi analysoidaan järjestelmää, siinä tapahtuvia muutoksia ja politiikkatoimien vaikutuksia.

THL antaa lausunnot rahapelien pelisääntöihin ja niiden muutoksiin sisäministeriön pyynnöstä. Asiantuntijavaikuttamista on myös työskentely keskeisissä rahapelipoliittisissa työryhmissä ja elimissä, kuten rahapeliasioiden neuvottelukunnassa. THL:n asiantuntija on mukana arviointiryhmässä, jonka STM on perustanut arvioimaan uuden rahapeliyhtiön pelien riskejä ja haittoja sekä rahapelien toimeenpanoa.

THL järjestää säännöllisesti sekä itse että yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa muun muassa rahapelipoliittisessa päätöksenteossa hyödynnettäviä seminaareja, joihin myös kansainväliset tutkijat tuovat oman näkökulmansa. Tutkijoilla on aktiivinen kansainvälinen verkosto, he tuottavat yhteisartikkeleita ja esiintyvät alan merkittävässä konferensseissa.

Osaamisen kehittäminen

KANNATTA

Osaamisen kehittämisen tavoitteena on, että pelaajat sekä heidän läheisensä saavat asiantuntevaa apua rahapeliongelmiin eri puolilla Suomea; niin että pelaajat sekä heidän läheisensä saavat asiantuntevaa apua rahapeliongelmiin. Tavoitteen saavuttamiseksi THL käynnisti vuonna 2008 peliaiheisten verkkokoulutusten tuottamisen, valtakunnallisen koulutusten järjestämismallin kehittämisen sekä osaamistarpeiden kartoittamisen. Osaamisen kehittämistä koordinoi THL:n toimeksiannosta Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus vuoteen 2017.

Tarjolla olevat verkkokurssit:

- Rahapeliongelmiin kohtaaminen (oppilaitosten käyttöön)
- Pelihaittojen ehkäisy – itseopiskeluaineisto.

Rahapeliongelmiin kohtaaminen – verkkokurssia järjestää eri koulutusorganisaatiot. THL vastaa sisällöstä ja oppimisolustasta.

Yhteensä noin 1250 henkilöä on osallistunut 63 verkkokurssille ja itseopiskeluaineiston suorittamiseen vuosina 2009–2017 eri puolilla Suomea. Yhteistyötä koulutusten järjestämisessä on tehty ammattikorkeakoulujen, ammatillisen oppilaitosten, yliopistojen sekä YTHS:n ja Terveystalon kanssa. Kurseille osallistujat ovat pääosin olleet sosiaali- ja terveysalalta ja julkiselta sektorilta. Kurssien järjestäminen tutkintokoulutuksessa on vuosi vuodelta lisääntynyt täydennyskoulutuksen rinnalla. Systemaattisesti kootussa palautteessa oppimisasiaineiston taso ja koulutuksen hyöty omaan työhön ovat saaneet hyviä arviointoja.

LISÄTIETOJA: www.thl.fi/pelihaitat/koulutus

TUKIAINEISTOT

tiedon välittäjinä

Rahapelaamisesta ja rahapelihaitoista on tarjolla seitsemän tukiaineistoa. Aineistot on tarkoitettu peliongelmiä työssään kohtaaville, kasvattajille, pelaajille sekä heidän läheisilleen ja työyhteisöille. Aineistot on tuotettu yhteistyössä järjestöjen kanssa ja niiden kehittämiseen on pyydetty kommentteja myös rahapeliongelmiä kokeneilta. Aineistot saatavilla THL:n kirjakaupasta ja maksuttomina verkkojulkaisuina. Lähes kaikki tukiaineistot ovat verkossa myös ruotsinkielisinä.

- Pelin merkit. Tietoa rahapeliongelma työssään peliongelmiä kohtaaville.
- Liikaa pelissä. Tietoa rahapeleistä ja peliongelma.
- Suhteet pelissä. Tietoa ja tukea rahapelaamisesta huolestuneille läheisille.
- Rahapelaaminen ja peliongelma lyhyesti ja selkeästi.
- Läheiset ja rahapeliongelma – Tietoa ja välineitä läheisten kanssa työskentelyyn.
- Nuoret pelissä. Tietoa kasvattajille lasten ja nuorten digitaalisesta pelaamisesta ja rahapelaamisesta.
- Työelämä pelissä. Tietoa rahapelihaittojen tunnistamisesta ja ehkäisemisestä työyhteisöissä (Tuotettu osana EHYT ry:n Arpa-projektia).

RAHAPELIHAITTOJEN VÄHENTÄMISTÄ ON TEHTY YHTEISTYÖSSÄ MM. NÄIDEN TAHOJEN KANSSA:

LISÄTIETOA

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen nettisivuilla on kattava tietopaketti rahapelihaittojen ehkäisystä ja hoidosta, pelihaittoja työssään kohtaaville sekä päätöksenteon tueksi:

www.thl.fi/pelihaitat

YHTEYSTIEDOT

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Päihteet ja riippuvuudet -yksikkö

Saini Mustalampi

johtava asiantuntija, saini.mustalampi@thl.fi

Postiosoite: PL 30, 00271 Helsinki